

KONCEPCE ROMSKÉ INTEGRACE 2005

<http://www.vlada.cz/dokument8150.html>

5. Sociální vyloučení v romských komunitách

5.1. Sociální vyloučení je proces, jímž jsou někteří jedinci vytěsňováni na okraj společnosti a je jim zabráněno participovat plně na životě společnosti, a to v důsledku chudoby nebo nedostatku základních dovedností a příležitostí k celoživotnímu vzdělávání nebo v důsledku diskriminace. To je vzdaluje od práce, příjmů a možností vzdělání a také od společenských sítí a aktivit. Mají malý přístup k moci a rozhodovacím orgánům, a tak se často cítí bezmocní a neschopní kontrolovat rozhodnutí, která ovlivňují jejich každodenní život. I[18]

5.2. Jak ukazují nejaktuálnější rozsáhlejší výzkumy zaměřené na sociálně ekonomickou situaci příslušníků romské komunity²[19], standardní faktory determinující riziko sociálního vyloučení jsou v rámci této komunity silné. Mezi tyto faktory patří zejména:

- vícedětné rodiny,
- dlouhodobá nezaměstnanost, nejčastěji postihující oba rodiče včetně ekonomicky aktivních dětí,
- závislost na sociálním systému a chudoba,
- zadluženost,
- nájemné, drahé a nekvalitní bydlení spolu s nechráněnými nájemními vztahy.

5.3. Silné zastoupení znevýhodňujících faktorů pravděpodobně odkazují k negativnímu vlivu etnicity jako determinanty sociálního vyloučení. Překrývání sociálního a etnického vyloučení je ve svém důsledku nejen závažný problém sociální, ale také problém politický. Příslušníci romské komunity, jako etnické skupiny, ať již objektivně fungující (ve smyslu svébytné funkční kultury sdílené všemi jejími členy), subjektivně konstruované (ve smyslu aktivního prožívání etnické identity), či konstruované zvnějšku (ve smyslu připisování určitých atributů ze strany majority), nemohou být však z důvodu zachování spravedlnosti, solidarity, ale také efektivity ochrany všech členů společnosti, pojímáni jako zvláštní kategorie sociální politiky. ***Etnická příslušnost ve všech výše uvedených významech tedy nemůže být považována za faktor rozhodující, ale je nutné ji zohledňovat jako faktor rizikový.***

5.4. Přijetím Národního akčního plánu sociálního začleňování na léta 2004 – 2006 si sociální politika klade za cíl zmírňování sociální exkluze. Zvláštní pozornost je v tomto dokumentu věnována mimo jiné i romské komunitě, jako jedné ze specifických skupin ohrožených sociálním vyloučením. Strategie sociálního začleňování, kterou vláda přijala v rámci Národního akčního plánu sociálního začleňování, vychází ze závěrů Evropské rady v Lisabonu, které iniciovaly zahájení tzv. Lisabonského procesu, jehož cílem jsou komplexní ekonomické a sociální reformy v rámci EU v období od 2000 – 2010 v duchu udržitelného rozvoje.

5.5. Jedním z šesti základních úkolů, které si Evropská unie klade v souvislosti s dostupností hlavních služeb poskytovaných státem, je větší propojení mezi jednotlivými politickými oblastmi a koordinace provádění programů a plánů s přístupy na regionální a místní úrovni. Důraz se klade také na propojování národní, regionální i místní úrovně pro efektivní implementaci jednotlivých politik. Členské země EU se na summitu v Nice (prosinec 2000) zavázaly přijímat opatření vedoucí k dosažení čtyř cílů:

- usnadnit účast v zaměstnání a přístup ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem;
- prevence rizika sociálního vyloučení;
- pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva;
- mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení.

5.6. Integrované poskytování služeb v oblasti sociálního vyloučení romských komunit je svou povahou činnost značně specifická, neboť musí brát v úvahu sociokulturní odlišnosti dané historickým vývojem od většinové společnosti. „Malá úspěšnost dosavadních opatření směřujících k odstranění a prevenci

sociálního vyloučení, resp. k integraci romských komunit, je způsobena především tím, že jednotliví realizátoři opatření - tj. zejména ministerstva - řeší jen dílčí problémy. Ministerstva realizují Koncepti romské integrace nanejvýš v úzké výšeči vymezené kompetenčním zákonem. Problémy související se sociálním vyloučením jsou však komplexní, složité a vnitřně provázané. Většina příslušníků romských komunit se potýká se začarovaným kruhem ztíženého přístupu ke kvalitnímu bydlení, vzdělání a možnostem výdělečné činnosti“³[20].

5.7. Prohlubující se sociální vyloučení příslušníků romských komunit a souběžná fragmentace sítě romských poradců vyvolávají naléhavou potřebu vzniku nástroje k realizaci politiky státu ve spolupráci se samosprávou. Jako reálný model se jeví pověření existujícího subjektu, nebo vytvoření nového, ke zprostředkování přímé sociální intervence v lokalitách výskytu sociálního vyloučení, zamezování takového vylučování a odstraňování jeho následků.

Pověřené nebo nově vytvořené těleso by mělo vypracovat nabídku služeb pro samosprávy a romské komunity v jejich působnosti. Tato nabídka by měla směřovat do oblasti bydlení, kde by mohla být provázána např. s přihlášením se obce do Programu výstavby podporovaných bytů Ministerstva pro místní rozvoj, poskytováním terénních sociálních služeb a pomocí příslušníkům romských komunit v přístupu ke vzdělávání a výdělečné činnosti. Pověřený subjekt by mohl čerpat finanční prostředky z položky Předcházení sociálního vyloučení v romských komunitách a odstraňování jeho důsledků kapitoly Všeobecná pokladní správa státního rozpočtu, respektive z programu, který je z těchto peněz financován.⁴[21]

6. Vzdělávání

6.1. Základním cílem aktivit vlády je řešit vzdělávání Romů variantními strategiemi vzhledem k jejich specifickým potřebám s upřednostněním standardních vzdělávacích možností a institucí, v nezbytných případech s individuálními či skupinovými vzdělávacími programy.

6.2. Cílem vyrovnávacích postupů v oblasti vzdělávání Romů je zásadní změna dosavadní situace, kdy značný počet romských dětí dosahuje jen nejnižšího možného stupně vzdělání. Komplexní přístup k romským dětem před jejich vstupem do školy bude zajištěn realizací Konceptce včasné péče o děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. K překonání sociokulturního handicapu potřebují tyto děti přípravný program a cílenou asistenci. Optimální formou je příprava těchto dětí na vstup do školy v mateřských školách v kolektivu složeném z dětí většiny i menšiny. Má-li být dosaženo překonání sociokulturního handicapu, je třeba, aby romské děti navštěvovaly mateřské školy celé tři roky, tedy od tří let. Tomu nesmí bránit sociální situace rodiny, která by měla být o užitečnosti tohoto opatření přesvědčována terénními sociálními pracovníky, romskými poradci nebo asistenty pedagoga. K účinnému přesvědčování může posloužit i fakultativní sociální dávka na úhradu nákladů mateřské školy pro děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí, jejíž poskytování bude podmíněno řádnou docházkou těchto dětí do mateřské školy. Pokud se nepodaří začlenit romské dítě do MŠ na celé tři roky, je třeba využít osvědčenou formou přípravného programu - přípravné třídy pro děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí (dále jen „přípravné třídy“). V těchto třídách musí učit zkušený pedagogové. Přípravné třídy budou zřizovány při základních a mateřských školách.

6.3. Formou cílené asistence je využívání asistenta pedagoga⁵[22] (dříve označovaných jako „romští pedagogičtí asistenti“ a „asistenti učitele - vychovatelé“), kteří pocházejí v převážné většině z romských komunit. Tito asistenti pracují ve všech typech škol a školských zařízení. Asistent pedagoga v souladu s pokyny pedagoga pomáhá žákům s aklimatizací a usnadňuje komunikaci pedagoga s žáky, jejich rodiči a případně celou romskou komunitou. Asistenti pedagoga pracují v mateřských školách, přípravných třídách, základních školách, speciálních a zvláštní školách, na středních odborných učilištích a v institucích ústavní a ochranné výchovy, pokud v těchto zařízeních je vyšší

procento žáků ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí a všude tam, kde špatné výsledky romských dětí na potřebu této asistence ukazují.

6.4. V oblasti sekundárního a terciárního vzdělávání jsou to pak nástroje typu stipendií, jež pomohou překonat sociální znevýhodnění studentů.

6.5. Zásadní změny jsou žádoucí zejména v předškolní výchově, neboť mateřskou školu dosud navštěvuje nedostatečný počet romských dětí. V důsledku toho pak mnohé nastupují školní docházku nepřipraveny, což má negativní vliv na jejich další úspěšnost. V zákoně č. 561/2004 o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) je v § 123 zavedeno v mateřské škole bezplatné vzdělávání v posledním roce před nástupem do základní školy. Je však žádoucí, aby romské děti navštěvovaly mateřskou školu od tří let, celé tři roky.

6.6. Ačkoli počet přípravných tříd i asistentů je relativně vysoký[23], je skutečná potřeba větší. Dosud na mnoha místech, kde školy navštěvuje nezanedbatelný počet žáků ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí, nebyly zřízeny přípravné třídy ani vytvořeny funkce asistentů pedagoga.

6.8. Postupně se zvyšuje počet asistentů pedagoga, kteří dosáhli středoškolského a vyššího vzdělání, nebo mají o dosažení vyššího vzdělání zájem. Tento žádoucí zájem je od školního roku 2003/2004 podporován vytvořením vstřícného programu na vyšší odborné pedagogické a sociální škole v Mostě – studijní obor 75-31-J/001, který umožní těmto mladým lidem dosáhnout pedagogické vzdělání studiem při zaměstnání.

6.9. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v naprosté většině již není zřizovatelem škol a nemůže tedy jako v minulosti uplatňovat přímé metody jejich řízení. Není však přípustné, aby stát ponechal zavádění vyrovnávacích postupů ve vzdělávání pouze na zřizovatelích, neboť mu zůstává odpovědnost za plnění závazků plynoucích z mezinárodních smluv o lidských právech[24]. Ministerstvo může využít řadu nepřímých motivačních nástrojů. Významnou roli v dalším rozšiřování počtu škol, které využijí možnosti ustanovení funkce asistenta pedagoga a zřízení přípravného ročníku, hraje zprostředkování motivujících informací. Ministerstvo může též napomoci šíření praktických zkušeností s využíváním těchto postupů prostřednictvím vzdělávací nabídky pedagogických center a Institutu pedagogicko-psychologického poradenství. Vláda proto usnesením ze dne 7. listopadu 2001 č. 1145 uložila ministru školství, mládeže a tělovýchovy průběžně zintenzivňovat podporu a propagaci zřizování přípravných tříd a funkce vychovatel - asistent učitele s cílem rozšířit tyto formy vyrovnávacích postupů systematicky tam, kde se u romských žáků projevují vzdělávací problémy a přípravné třídy a funkce vychovatel - asistent učitele dosud zřízeny nebyly.

6.10. Podpora ve vzdělávání romských žáků je systémově řešena v novém školském zákonu, který již neodděluje základní a zvláštní školy, ale stanoví v rámci základního vzdělávání podmínky pro to, aby všem žákům bylo poskytováno vzdělání a podpora, odpovídající jejich specifickým vzdělávacím potřebám. Ve vyhlášce o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (č. 73/2005 Sb.) jsou již určeny základní školy pro žáky se specifickými poruchami učení, základní školy pro žáky se specifickými poruchami chování, základní školy praktické a základní školy speciální, ve kterých podle individuálních vzdělávacích plánů, umožňujících snížení počtu žáků ve třídě i navýšení finančních prostředků, s využitím asistentů pedagoga mohou být vzdělávány děti ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. Vyrovnávání příležitostí podpoří i změna současné základní školy a posílení její schopnosti udržet v hlavním proudu vzdělávání i děti ze sociálně a kulturně handicapujícího prostředí. Cestou k tomuto cíli je diferencovaný a individualizovaný přístup k dětem v základní škole – a zejména zohlednění tohoto úkolu školy jak v pregraduální přípravě učitelů, tak v jejich dalším vzdělávání.

6.11. Součástí povinné přípravy učitelů k multikulturním přístupům ve výchově a vzdělávání je, že by měli být seznámeni i s „minimem“ znalostí o romské komunitě, romském jazyce a kultuře a o zvláštěnostech komunikace s romskými rodiči. Tato témata budou zařazována i do postgraduálního studia učitelů. Učitelé i budoucí učitelé by měli být poučeni jak vznikají stereotypy a předsudky a jak je lze zážitkovou formou odstraňovat. Práci s předsudky by si měli osvojit nácvikem.

6.12. Učitelé romských dětí musí spolupracovat s rodiči těchto dětí. S těmi by měli předem prodiskutovávat všechny záležitosti týkající se dětí (školní stravování, pobyt v družině či školním klubu, zdraví dítěte, výlety, prázdninové tábory apod.), zdůrazňovat jim důležitost pravidelné školní

docházky i domácí přípravy. Vztah rodičů ke škole by měl být co nejlepší, měli by se sem chodit poradit ve věcech, které se týkají jejich dětí, škola pro ně musí být stále otevřená.

6.13. Romským dětem, ale i dospělým Romům, je důležité umožnit kultivaci romského jazyka v bezplatných jazykových kurzech. V těchto kurzech budou děti i další zájemci současně seznamováni s romskou tradiční kulturou, literaturou i historií. Pro tyto kurzy budou zpracovány učební texty včetně didaktických příruček pro učitele. Učit v těchto kurzech by mohli absolventi romistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, nebo učitelé, jejichž mateřský jazyk je romština.

6.14. K vyrovnávacím postupům v romském vzdělávání nepatří vytváření odděleného romského školství, jakým je národnostní školství polské; Romové ve své většině rovněž zřizování takového národnostního školství nepožadují. Je však nutno vzít v úvahu již existující školy s převahou žáků z odlišného sociokulturního prostředí (nepřesně označované jako tzv. komunitní školy), do nichž spádově, ale i z důvodu přístupu majoritní společnosti chodí převážně romské děti[25]. Cílem státní politiky není uměle zvyšovat počet takových škol, což by bylo považováno za podporu segregačních tendencí. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy však musí usilovat alespoň o to, aby za situace, kdy už vzdělávací segregace fakticky nastala, mohly tyto školy poskytnout romským dětem plnohodnotné vzdělání a přispět k jejich integraci do společnosti. Proto vláda uložila ministryni školství, mládeže a tělovýchovy[26] úkol vedoucí ke zpracování projektu škol s celodenním programem, na jehož nevýukové části je účast žáků dobrovolná. Tyto školy budou vedle školního vzdělávání a poskytování prostoru a příležitosti pro mimoškolní aktivity dětí (celodenní program) poskytovat i vzdělávání dospělým (kultivace romského jazyka a znalost romské historie, tradic a kultury, doplňování základního vzdělání, kurzy dle zájmu a potřeby případně i rekvalifikační kurzy ve spolupráci s úřady práce) a sociální poradenství romským rodinám. Prostředky na tyto nadstandardní aktivity budou školám přidělovány z grantů na základě předložených projektů.

6.15. Pro vytvoření dobrých vztahů mezi romskými žáky a jejich spolužáky je nutné, aby všichni žáci byli vedeni k toleranci a multikulturní výchově. Je nutné aby se multikulturní výchova prolínala do všech předmětů školních vzdělávacích programů i ve školách, kde žádní romští žáci nebudou.

6.16. Úspěšnost romských žáků ve škole je podmíněna do značné míry jejich domácí přípravou a podporou ze strany rodičů. Aby rodiče dětem pomáhali nebo alespoň nebránili v domácí přípravě, je třeba některé přesvědčovat. Nejlepší přesvědčovací metodou je umožnit rodičům účast na práci školy. Škola musí být pro rodiče otevřená, musí zde mít možnost se kdykoli přesvědčit, jak se jejich dítě učí a jak je s ním zacházeno. Je třeba pro rodiče připravit ve škole takové možnosti (účast v kurzech, na školních představeních, sportovních soutěžích, výstavkách apod.), aby do školy našli cestu a chodili sem rádi.

6.17. Součástí překonávání vzdělanostního handicapu je i vzdělávání dospělých, kteří v důsledku sociokulturního znevýhodnění v minulosti absolvovali pouze zvláštní školu nebo ukončili školní docházku v nižší než deváté třídě základní školy a cesta k dalšímu vzdělání se jim tím uzavřela. Pro tyto dospělé již jsou vytvořeny kurzy k doplnění základního vzdělání, které však potřebují nejen aktivnější propagaci; žádoucí je také větší orientace těchto kurzů na dovednosti prakticky uplatnitelné na trhu práce.

6.18. Mnoho romských dětí a mladistvých je umístěno v institucích ústavní a ochranné výchovy. Je žádoucí, aby tyto děti vyrůstaly, pokud je to možné, v osvojitelských rodinách nebo v pěstounské péči nebo alespoň v ústavech rodinného typu. V době prázdnin bude těmto dětem umožněno navštěvovat původní rodinu, nebo rodinu, která má o tento druh pomoci dětem zájem, případně účastnit se táborů, kurzů, letních škol, kde bude mít možnost kontaktu s dětmi z romských i neromských rodin.

6.19. Další prioritou je potřeba umožnit sociálně znevýhodněným studentům, včetně romských, v rostoucím počtu dosažení středoškolského, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělání. Program podpory romských žáků středních a vyšších odborných škol má jednoznačně vyrovnávací (afirmativní) charakter. Jeho cílem je prostřednictvím finanční podpory (úhrada školného na soukromých školách, cestovného, stravného a školních a ochranných pomůcek) umožnit romským žákům středních škol pokračovat či zahájit studium, kterého by se jinak ze sociálních důvodů museli vzdát.¹⁰[27] Program, jež by měl plnit obdobnou funkci, bude zaveden i v rámci vysokoškolského

vzdělávání. 11 [28] Finanční zajištění těchto programů bude v rámci přípravy návrhu státního rozpočtu na příslušný rok a nepřekročí schválené střednědobé výdajové rámce.

6.21. Další programy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy s celostátní působností jsou realizovány v souladu s Nařízením vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity.

7. Integrace na trhu práce

7.1. Vláda chápe uplatnění Romů na trhu práce jako základní předpoklad jejich sociálního začlenění. Je si vědoma skutečnosti, že integrace Romů na trhu práce vyžaduje komplexní přístup, který je zaměřen na zlepšení schopností příslušníků romské komunity pro fungování v podmínkách měnícího se českého trhu práce a současně na umožňování prosazení práva přístupu těchto občanů k trhu práce a institucím, které uplatnění na trhu práce usnadňují. Problém marginalizace na pracovním trhu velké části příslušníků romské komunity úzce souvisí s kumulací nedostatků a omezení v úrovni vzdělání, v odborné kvalifikaci, v horším zdravotním stavu a v motivaci pracovat jako zaměstnanci za peníze významně nepřevyšující obligatorní sociální dávky. Navíc je přístup k pracovním příležitostem výrazně ovlivňován diskriminací na základě etnické příslušnosti z důvodu zakořeněných předsudků v české společnosti. Romské ženy jsou pak dále vystaveny tradičním případům genderové diskriminace v přístupu k ekonomické aktivitě (při přijímání do zaměstnání, při odměňování, při následném pracovním postupu), a tím se jejich zhoršená situace dále prohlubuje.

7.2. Nezaměstnanost Romů v České republice je rozsáhlý a dominantní sociální problém. Specifická míra nezaměstnanosti příslušníků romské komunity se odhaduje na 45 až 50 procent. Charakteristickým rysem nezaměstnanosti Romů je její dlouhodobost. Do kategorie dlouhodobě nezaměstnaných patří asi 75 procent nezaměstnaných Romů. Poměrně velká část z nich je přitom nezaměstnaná několik roků. Po tuto dobu ztrácí zbytky pracovní kvalifikace, prohlubuje se jejich materiální a sociální deprivace a upevňuje kultura chudoby. Specifickým problémem a současně faktorem prohlubujícího se sociálního vyčlenění dlouhodobě nezaměstnaných Romů je výskyt lokalit s vysokou koncentrací této skupiny obyvatelstva.

7.3. Vysoký stupeň nezaměstnanosti romské populace je však také způsoben chybějící motivací, kdy práce za mzdu, která příliš nepřevyšuje poskytované obligatorní sociální dávky, není nikterak lákavá. Pokud nedojde ke změně poměru výše minimální mzdy a příjmů poskytovaných ze sociálního systému, jsou všechna ostatní opatření v konečné účinnosti sporná a jejich efektivita omezená. Problémem není výše minimální mzdy, ale nedostatečně motivačně nastavené podmínky sociálních příjmů, které nepodmiňují příjem sociálních příjmů aktivní činností nebo účastí na aktivačním opatření.

7.4. Lze konstatovat, že Romové jsou oproti jiným skupinám populace jen málo zasaženi obecnou vládní politikou zaměstnanosti. Velké procento Romů čelí výrazným obtížím v získávání přístupu na pracovní trh, což je reálným důvodem pro zavedení cílených a specializovaných opatření adresovaných romským komunitám. Principem takových opatření je dát každému šanci v přístupu na trh práce, tj. vyrovnat jeho handicap, než jde na trh práce, nikoli následně.

7.5. Cílem aktivit vlády musí tedy být významné zvýšení zaměstnatelnosti Romů na otevřeném trhu práce a snížení ukazatelů dlouhodobé nezaměstnanosti. Toho lze v dlouhodobé perspektivě dosáhnout zvýšením úrovně vzdělání Romů, zejména zvýšením podílu Romů dosahujících úplného středoškolského a vysokoškolského vzdělání. S ohledem na výrazné faktické znevýhodnění na trhu práce jsou bezprostředně potřebná masivní a potřebám Romů odpovídající opatření v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti, která by byla provázána s dalšími veřejnými politikami (vzdělávací politika, politika bydlení, politika sociálních služeb). Vyšší úrovně zaměstnatelnosti a stability zaměstnání Romů lze dosáhnout větší provázaností jednotlivých opatření adresovaných romským uchazečům o zaměstnání.

7.6. Vláda si uvědomuje, že mladí lidé v romských komunitách postrádají ve svém okolí dostatečné množství vzorů pracovní kultury a pracovních návyků, které by je stimulovaly k hledání zaměstnání. Romské tradici jsou bližší spíše neformální a krátkodobější pracovní aktivity. Vláda bude aktivně podporovat zvýšení motivace ke stálému zaměstnání zejména mladých nezaměstnaných Romů ve

věkové kategorii do 30 let prostřednictvím jejich přípravy a aktivizace na pracovním trhu. Vedle standardních nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti je potřebné podpořit uplatnění nových opatření, jako jsou například vytipování a výběr kandidátů programů terénními sociálními pracovníky působícími v romské komunitě, posilování komunikačních schopností a základů počítačové gramotnosti mladých lidí, zvyšování jazykové kompetence, absolvování programu asistované přípravy pro zaměstnání či možnosti převzetí institucionální garance a podpory při hledání pracovního uplatnění.

7.7. Je účelné, aby vláda soustředila svoji pozornost na podporu a rozvoj nezávislého drobného podnikání mezi Romy. Nezávislá ekonomická činnost Romů odpovídá kulturní tradici některých společenských vrstev této skupiny. Rozvoji nezávislému drobnému podnikání stojí v cestě obtížná adaptace začínajících podnikatelů na legislativní a administrativní rámec podnikatelských aktivit v České republice. Současně existují významné příležitosti pro osoby samostatně výdělečně činné v sociálně vyloučených lokalitách a chudinských čtvrtích měst. Je tedy nutné, aby vláda vytvořila takové nástroje podpory drobného podnikání mezi Romy (například prostřednictvím podnikatelských inkubátorů), jež zjednoduší vznik a existenci malých a středních romských podniků.

7.8. Komplexnost řešení problému uplatnění romské pracovní síly na trhu práce vyžaduje také komplexní řešení. Prostředkem k budování takového provázaného přístupu je podpora vytváření lokálních programů spolupráce mezi pracovníky pracovních profesních poradenství a vedení pracovní kariéry v organizacích služeb zaměstnanosti (úřady práce, specializované nestátní neziskové organizace) a pracovníky široce pojeté sociální práce (individuální, skupinové, komunitní, terénní).

7.9. Sociální pracovníci působící v romských komunitách mohou přispět k řešení problémů nezaměstnanosti a uplatnění na pracovním trhu několika způsoby. Jednak jsou jejich služby nezbytné při zvládnutí důsledků nezaměstnanosti, zejména dlouhodobé. Z hlediska zvýšení provázanosti a komplexnosti intervencí na trhu práce mají sociální pracovníci velký význam dále v tom, že mohou efektivně napomáhat při zapojení nezaměstnaných na pracovním trhu formou poradenské pomoci, asistencí a podporou při vytváření rodinných, sociálních a vzdělávacích předpokladů uplatnění na pracovním trhu. Předpokladem k realizaci tohoto provázaného přístupu k řešení problému integrace romské pracovní síly na trhu práce je finanční podpora státu pro rozvoj neziskových organizací zabezpečující uvedené sociální služby. Jejich současná kapacita napomáhat v programech podporovaného zaměstnávání Romů je velmi malá.

7.10. Dalším klíčovým opatřením, podporovaným vládou, které umožní uvedenou spolupráci, je změna organizace práce na úřadech práce. Tyto úřady nemají zatím dostatek poradenských specialistů, kteří by měli pravomoc a kapacitu koordinovat společný postup se spolupracujícími organizacemi. Práce s dlouhodobě nezaměstnanými lidmi žijícími obvykle v sociálně vyloučených lokalitách totiž vždy předpokládá řetězec provázaných aktivit, mezi nimiž sociální práce i poradenství orientované na trh práce vytvářejí předpoklady ke zvýšení efektů a účinků uplatněných opatření. K těmto aktivitám patří: sociální práce v lokalitách uplatňující strategie zplnomocnění, navazující individuální poradenství v rámci veřejných služeb zaměstnanosti, příprava pro zaměstnání zahrnující cílené profesní poradenství, výcvik v sociálních dovednostech, pracovní výcvik a zkušenost. Zvláštní formou aktivity je pak vytváření jakýchsi „zásobníků práce“ obsahující programy podporovaného zaměstnávání romské pracovní síly s využitím subvencovaných pracovních míst a dalších výhod (daňových úlev) pro zaměstnavatele. Konečně poslední návaznou aktivitou je vedení pracovní kariéry a pracovní dohled.

7.11. Je žádoucí, aby vyjmenovaná opatření, podporovaná vládou, důsledně zohledňovala specifické potřeby vyplývající z postavení romských žen. Zejména sociální pracovníci v roli poradců pro zaměstnatelnost a další subjekty přispívající k realizaci strategie zaměstnanosti, musí zároveň reflektovat nutná opatření potřebná ke snižování rozdílů mezi muži a ženami v uplatnění na trhu práce, vyplývající z požadavků eliminace genderové diskriminace.